

Alcohol- en drugsgebruik onder 16- tot en met 18-jarige scholieren in Amsterdam

H. Dijkshoorn · W. Schilthuis · N. van der Spek · M. F. van der Wal

Published online: 2 November 2017
© Bohn Stafleu van Loghum, onderdeel van Springer Media B.V. 2017

Samenvatting *Inleiding:* De laatste jaren stijgt het gebruik van xtc onder 19- tot en met 34-jarigen in Amsterdam. Ook het alcohol- en cannabisgebruik van jongvolwassen Amsterdammers is hoog. Onbekend is hoeveel 16- tot en met 18-jarigen in Amsterdam alcohol en drugs gebruiken.

Methode: Van februari tot en met april 2016 werd onder 1.076 leerlingen van havo-5 en vwo-6 van 22 Amsterdamse scholen een schriftelijke vragenlijst afgenomen. In de vragenlijst werd navraag gedaan naar het gebruik van alcohol, cannabis, xtc en andere drugs. Verschillen naar geslacht, leeftijd, schooltype en herkomst werden getoetst met een chi-kwadraattoets.

Resultaten: In de 4 weken voorafgaand aan het onderzoek heeft 60 % van de leerlingen uit klas 5 en 6 van havo/vwo alcohol gedronken, een kwart cannabis gebruikt en vier procent xtc. Het gebruik van cannabis en xtc was in deze leeftijdsgroep in Amsterdam hoger dan landelijk. Het alcoholgebruik verschilde niet van het landelijke cijfer. In Amsterdam waren er nauwelijks verschillen in alcohol- of drugsgebruik tussen jongens en meisjes of naar leeftijd. Wel gebruikten leerlingen van westerse (inclusief Nederlandse) herkomst vaker alcohol en drugs dan leerlingen van niet-westerse herkomst.

Discussie: Het gebruik van alcohol en drugs is onder 16- tot en met 18-jarigen in Amsterdam hoog, ondanks de aangescherpte wetgeving. Meer aandacht

voor preventie van middelengebruik onder jongeren van 16 jaar en ouder is nodig, vooral onder jongeren met westerse achtergrond.

Trefwoorden alcoholgebruik · drugsgebruik · jongeren · scholen · preventie

Inleiding

Het gebruik van alcohol en drugs kan de lichamelijke en psychische gezondheid schaden. Verschillende factoren spelen hierbij een rol, zoals type drug, frequentie en dosering van gebruik, maar ook persoonlijke kenmerken en de setting waarin gebruikt wordt [1–3]. De gemeente Amsterdam zet zich in om gezondheidsschade en maatschappelijke schade als gevolg van het gebruik van genotmiddelen terug te dringen. Het beleid in Amsterdam is gericht op het beperken van gezondheidsschade en het terugdringen van risicovol en overmatig gebruik, met name onder jongeren [4].

De laatste jaren zijn er signalen dat het gebruik van xtc (ecstasy) onder jongvolwassenen en ook onder middelbare scholieren in Amsterdam toeneemt. In 2012 had een kwart van de 19- tot en met 34-jarige Amsterdammers ooit xtc gebruikt en 6 % in de voorgaande 4 weken [5]. De cijfers van 2016 laten een stijging zien: 37 % van de 19- tot en met 34-jarigen had ooit xtc gebruikt en 8 % in de laatste 4 weken (GGD Amsterdam, persoonlijke communicatie, 28-6-2017). Niet bekend is hoe hoog de prevalentie van xtc-gebruik is in de hoogste klassen van het voortgezet onderwijs (16- tot en met 18-jarigen) in Amsterdam. Ook is niet bekend in hoeverre Amsterdamse leerlingen uit de hogere klassen van het voortgezet onderwijs zich houden aan de leeftijdsgrens van 18 jaar voor alcohol en cannabis. De leeftijd waarop alcohol mag worden verkocht aan jongeren is 18 jaar en minderjarigen mogen geen alcohol bij zich hebben op voor publiek

H. Dijkshoorn · W. Schilthuis (✉) · M. F. van der Wal
afdeling Epidemiologie, Gezondheidsbevordering en
Zorginnovatie, GGD Amsterdam, Amsterdam, Nederland
wschilthuis@ggd.amsterdam.nl

H. Dijkshoorn
hdijkshoorn@ggd.amsterdam.nl

N. van der Spek
Jellinek Preventie, Amsterdam, Nederland

toegankelijke plaatsen [6]. Coffeeshops kunnen onder strenge voorwaarden cannabis (wiet en hasj) verkopen. Zij worden daarvoor niet strafrechtelijk vervolgd. Echter de verkoop van cannabis aan minderjarigen is niet toegestaan [7].

GGD Amsterdam en Jellinek Preventie hebben in 2016 onderzoek gedaan naar het aandeel leerlingen van de vijfde en zesde klas van het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) in Amsterdam dat xtc, cannabis, alcohol en/of andere drugs gebruikt. Ook is in kaart gebracht onder welke groepen leerlingen het gebruik van deze genotmiddelen het hoogste is en zijn de Amsterdamse cijfers vergeleken met landelijke cijfers. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen richting geven aan het beleid gericht op het voorkómen van risicovol en overmatig gebruik van alcohol, cannabis en xtc.

Methode

Dataverzameling

Van februari tot en met april 2016 vond klassikale afname plaats van een schriftelijke vragenlijst in de vijfde en zesde klas van 22 scholen voor voortgezet onderwijs in Amsterdam. Alle dertig middelbare scholen in Amsterdam met een havo- en/of vwo-afdeling zijn in januari 2016 benaderd met het verzoek of binnen hun school in een klas per schooltype en leerjaar de vragenlijst over middelengebruik afgenomen kon worden. Acht scholen wilden niet meewerken aan het onderzoek; op 22 scholen is de vragenlijst in een of meer klassen afgenomen. Een onderzoeksassistent begeleidde de afname in 17 havo-5 klassen, 19 vwo-5 klassen en 16 vwo-6 klassen. Ouders en leerlingen werden vooraf in een brief geïnformeerd over het onderzoek. Van leerlingen jonger dan 16 jaar konden ouders eventueel doorgeven aan de GGD dat zij bezwaar hadden tegen deelname van hun kind. Leerlingen van 16 jaar of ouder konden zelf aan de GGD doorgeven dat zij bezwaar hadden tegen deelname.

Vragenlijst

Op basis van de vragenlijst uit het Peilstationsonderzoek van het Trimbos-instituut is een schriftelijke vragenlijst opgesteld, die in 5 à 10 minuten ingevuld kon worden [8]. In de vragenlijst werd onder meer navraag gedaan naar de frequentie van het gebruik van alcohol, cannabis, xtc en andere drugs. Zowel het ooit-gebruik, het gebruik in de laatste 12 maanden als het gebruik in de laatste 4 weken werden in kaart gebracht. Verder werden enkele achtergrondkenmerken nagevraagd.

Statistische analyses

Verschillen naar geslacht, leeftijd, schooltype en herkomst werden getoetst met een chi-kwadraattoets. De analyses vonden plaats met behulp van SPSS Complex Samples versie 21. De gegevens werden voor schooltype, geslacht en herkomst gewogen. Middels deze weging werd rekening gehouden met het feit dat de steekproef uit klassen bestond (geclusterde steekproef) en met de opbouw van de leerlingenpopulatie in Amsterdam op 1 oktober 2015. De resultaten zijn na weging representatief voor de leerlingenpopulatie in Amsterdam. De gegevens over de opbouw van de leerlingenpopulatie in Amsterdam waren afkomstig van DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs). Op 1 oktober 2015 zaten er 6.076 leerlingen in havo- 5, vwo-5 of vwo-6 op een van de Amsterdamse scholen voor voortgezet onderwijs [9]. In de tabellen staan gewogen percentages die representatief zijn voor de leerlingenpopulatie in Amsterdam.

Resultaten

Achtergrondgegevens

De vragenlijst werd door 1.102 leerlingen ingevuld. Acht leerlingen weigerden deelname aan het onderzoek en 186 leerlingen waren afwezig op het moment van afname van de vragenlijst. Een klein deel van de ingevulde vragenlijsten ($n = 26$) was niet bruikbaar, vanwege het ontbreken van gegevens over geslacht ($n = 13$) of het foutief of niet invullen van de vragenlijst ($n = 13$). Vragenlijsten van 1.076 leerlingen werden gebruikt in de analyses. Tab. 1 laat zien dat ruim de helft van de leerlingenpopulatie in havo-5 en vwo-5/6 in Amsterdam uit meisjes bestond. De leerlingen waren gemiddeld 17 jaar (range 16–20 jaar) en circa de helft was van Nederlandse herkomst. Het merendeel van de leerlingen woonde in Amsterdam (82 %). De andere leerlingen waren afkomstig uit omliggende gemeenten, zoals Amstelveen, Diemen, Landsmeer en Waterland. De resultaten zijn na weging representatief voor de leerlingenpopulatie in Amsterdam.

Alcoholgebruik

Een meerderheid (76 %) van de leerlingen heeft ooit alcohol gedronken (tab. 1). De gemiddelde startleeftijd was 14,5 jaar (niet in tabel). Zes op de tien leerlingen uit klas 5 en 6 van het voortgezet onderwijs in Amsterdam hebben in de 4 weken voorafgaand aan het onderzoek alcohol gedronken. Bijna de helft van alle leerlingen (45 %) behoorde tot de binge-drinkers, dat wil zeggen dat zij in de voorgaande 4 weken op een gelegenheid minimaal vijf glazen alcohol hebben gedronken. Er was geen verschil in alcoholgebruik tussen jongens en meisjes. Ook de verschillen naar leeftijd waren klein, met het laagste ooit-gebruik onder 19- en 20-jarigen. Wel was er variatie tussen school-

Tabel 1 Samenstelling van de onderzoekspopulatie en het gebruik van alcohol, cannabis en xtc in de 5^e en 6^e klas van havo en vwo in Amsterdam, 2016 (gewogen percentages en 95 %-betrouwbaarheidsintervallen)

	%	Alcohol			Cannabis		Xtc	
		ooit	actueel ^a	binge- drinken ^b	ooit	actueel ^a	ooit	actueel ^a
		% 95 %-BI	% 95 %-BI	% 95 %-BI	% 95 %-BI	% 95 %-BI	% 95 %-BI	% 95 %-BI
Totaal (n = 1.076)	100	76,0 73,8–78,1	60,1 57,5–62,8	45,4 42,6–48,2	51,1 48,3–53,9	23,8 21,3–26,5	14,7 12,7–16,9	3,8 2,8–5,1
<i>Geslacht</i>					*	*		
jongens	46	77,2 73,4–80,5	59,9 55,5–64,1	47,6 43,2–52,0	56,4 52,0–60,6	33,4 29,3–37,8	14,6 11,7–18,1	2,9 1,7–4,7
meisjes	54	75,1 71,9–78,0	60,3 56,5–64,0	43,5 39,7–47,4	46,6 42,7–50,5	15,7 12,9–19,0	14,7 12,0–17,8	4,5 3,1–6,6
<i>Leeftijd</i>		*					*	
16 jaar	25	78,8 73,7–83,2	60,9 55,0–66,5	41,3 35,6–47,3	50,6 44,7–56,5	24,7 19,9–30,3	8,7 5,8–12,8	3,9 2,2–7,0
17 jaar	44	74,9 71,1–78,3	58,1 53,8–62,4	46,1 41,7–50,5	49,8 45,5–54,1	23,1 19,4–27,3	13,7 10,9–17,2	3,5 2,2–5,6
18 jaar	25	78,1 73,0–82,5	63,9 57,9–69,4	49,4 43,4–55,5	55,8 49,8–61,6	26,1 20,9–32,1	21,8 17,1–27,3	3,9 2,1–7,2
19 jaar of ouder	6	62,6 49,8–73,8	52,8 39,7–65,6	35,9 24,2–49,5	42,6 30,1–56,1	16,5 8,5–29,6	16,4 8,7–28,6	4,5 1,4–13,4
<i>Klas</i>		*	*		*			
havo-5	31	69,4 64,9–73,5	51,8 46,9–56,6	41,5 36,9–46,3	45,0 40,4–49,7	23,0 19,0–27,5	14,7 11,5–18,5	5,7 3,8–8,5
vwo-5	37	79,3 75,5–82,7	63,0 58,3–67,4	45,8 41,0–50,7	53,2 48,4–58,0	26,0 21,8–30,7	13,5 10,4–17,3	3,2 1,8–5,6
vwo-6	32	78,7 74,2–82,7	64,9 59,5–70,0	48,7 43,1–54,3	54,6 49,0–60,1	22,1 17,6–27,3	16,0 12,2–20,7	2,5 1,2–5,1
<i>Herkomst</i>		*	*	*	*	*	*	*
Nederlands	54	93,8 91,5–95,6	80,3 76,7–83,5	63,0 58,9–67,0	66,3 62,2–70,1	30,0 26,3–34,1	19,3 16,2–22,8	5,0 3,4–7,1
overig westers	13	87,3 80,0–92,2	73,3 64,3–80,7	52,8 43,7–61,7	63,0 54,0–71,2	33,5 25,3–42,8	19,4 13,3–27,5	4,9 2,2–10,5
Surinaams/Antilliaans	8	73,5 63,8–81,4	32,4 23,6–42,6	19,3 12,7–28,2	29,9 21,7–39,7	16,9 10,6–25,8	10,2 5,7–17,6	2,7 0,9–8,2
Turks/Marokkaans	15	14,2 9,8–20,2	7,4 4,3–12,4	6,6 3,8–11,4	10,9 7,0–16,7	4,5 2,3–8,9	0,9 0,2–3,5	0,9 0,2–3,5
overig niet-westers	9	57,6 48,2–66,4	34,0 25,8–43,2	17,4 11,6–25,4	28,9 21,3–37,8	12,3 7,3–19,9	7,0 3,7–13,1	0,7 0,1–4,6

* $p < 0,05$ (chi-kwadraattoets)

95 %-BI/95 %-betrouwbaarheidsinterval

^aactueel: laatste vier weken^bbinge-drinken: in de laatste vier weken op één gelegenheid minimaal vijf glazen alcohol gedronken

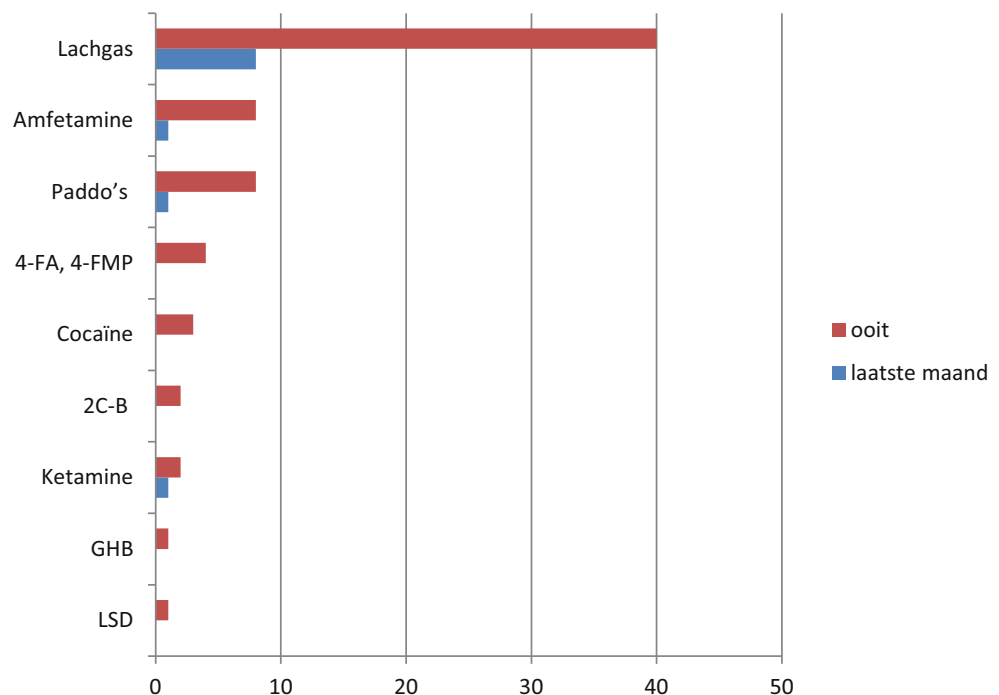
typen: het alcoholgebruik in havo-5 was lager dan in vwo-5 en -6. Verder waren er verschillen naar herkomst, waarbij het alcoholgebruik onder leerlingen van Nederlandse of overige westerse herkomst hoger was dan onder leerlingen van niet-westerse herkomst. Van de leerlingen van niet-westerse herkomst gebruikten leerlingen van Turkse of Marokkaanse herkomst het minst vaak alcohol. Dat gold voor ooit-gebruik, recent gebruik en binge-drinken.

Cannabisgebruik

De helft van de leerlingen heeft ooit cannabis gebruikt (tab. 1). De gemiddelde startleeftijd was 14,9 jaar (niet in tabel). Een kwart van de leerlingen uit klas 5 en 6

van het voortgezet onderwijs in Amsterdam heeft in de 4 weken voorafgaand aan het onderzoek cannabis gebruikt. Jongens gebruikten vaker cannabis dan meisjes. Het ooit-gebruik was het laagste in havo-5 en het hoogste in vwo-6. De verschillen in cannabisgebruik naar leeftijd waren gering. Onder 19-jarigen leek het cannabisgebruik lager dan in de andere leeftijdsgroepen, echter de samenhang met leeftijd was niet statistisch significant. Wel waren er verschillen naar herkomst, waarbij het cannabisgebruik onder leerlingen van Nederlandse of overige westerse herkomst hoger was dan onder leerlingen van niet-westerse herkomst. Leerlingen van Turkse of Marokkaanse herkomst gebruikten het minst vaak cannabis. Dat gold zowel voor ooit-gebruik als voor recent gebruik.

Figuur 1 Het gebruik van overige drugs in de 5^e en 6^e klas van havo en vwo in Amsterdam, 2016 (gewogen percentages)

xtc-gebruik

Vijftien procent van de leerlingen heeft ooit xtc gebruikt (tab. 1). Zij startten hiermee op een gemiddelde leeftijd van 16,1 jaar (niet in tabel). Het ooit-gebruik steeg met de leeftijd van 9 % onder de 16-jarigen tot 22 % van de 18-jarigen. Er was geen significant verschil tussen schooltypen of tussen jongens en meisjes. Leerlingen van Nederlandse of overige westerse herkomst hebben vaker xtc gebruikt dan leerlingen van niet-westerse herkomst. Leerlingen van Turkse of Marokkaanse herkomst gebruikten het minst vaak xtc. Vier procent van de leerlingen uit klas 5 en 6 van het voortgezet onderwijs in Amsterdam heeft in de 4 weken voorafgaand aan het onderzoek xtc gebruikt.

Ervaring met gebruik van xtc ging vrijwel altijd samen met ervaring met het gebruik van andere middelen. Van de leerlingen die ooit xtc hebben gebruikt, heeft vrijwel iedereen (96 %) weleens cannabis en/of alcohol gebruikt. De meerderheid (90 %) van degenen die ooit xtc hebben gebruikt behoorde tot de binge-drinkers en had in de afgelopen 4 weken weleens vijf of meer glazen alcohol gedronken op een gelegenheid (niet in tabel). Meer dan de helft van de xtc-gebruikers heeft nooit pillen laten testen, 43 % deed dat soms of altijd. Deze testen vonden meestal plaats bij een officiële testservice. Een thuis-test was niet populair (niet in tabel).

Overige drugs

Fig. 1 laat zien hoeveel Amsterdamse scholieren ervaring hebben met het gebruik van andere drugs. Het onderzoek laat zien dat 1 % van de leerlingen in de voorgaande 4 weken amfetamine gebruikte, 1 % ge-

bruikte paddo's en minder dan 1 % 4-fluoramfetamine (4-FA). Het gebruik van lachgas (8 %) was relatief hoog. Ook het ooit-gebruik was het hoogste voor lachgas (40 %). Een kleinere groep leerlingen heeft ervaring met het gebruik van amfetamine (8 %), paddo's (8 %) of 4-FA (4 %). Van de leerlingen heeft 1 % of minder in de afgelopen maand cocaïne, lysergeenzuurdi-ethylamide (LSD), gamma hydroxyde boterzuur (GHB), ketamine of 4-broom-2,5-dimethoxyfenethylamine (2C-B) gebruikt. Het ooit-gebruik van cocaïne, LSD, GHB, ketamine of 2C-B varieerde van 1 % tot 3 %.

Vergelijking met landelijke gegevens

Het alcoholgebruik onder leerlingen uit klas 5 en 6 van het voortgezet onderwijs in Amsterdam verschilde niet significant van het landelijke cijfer (tab. 2; [10]) Het cannabisgebruik was onder leerlingen in Amsterdam hoger dan landelijk, zowel het gebruik in de 4 weken voorafgaand aan het onderzoek (Amsterdam: 23,8 %; Nederland: 14,5 %) als het ooit-gebruik (Amsterdam: 51,1 %; Nederland: 27,6 %). Ook het gebruik van xtc in de 4 weken voorafgaand aan het onderzoek was in Amsterdam hoger (3,8 %) dan landelijk (1,7 %) net als het ooit-gebruik (Amsterdam: 14,7 %; Nederland: 4,3 %).

Discussie

Dit onderzoek laat zien dat een deel van de leerlingen uit klas 5 en 6 van de havo en vwo uit Amsterdam regelmatig alcohol en/of cannabis gebruikt. Het xtc-gebruik ligt lager, 4 % van de leerlingen heeft dit middel in de laatste 4 weken gebruikt. Het middelengebruik verschilt niet of nauwelijks tussen jongens

Tabel 2 Het gebruik van alcohol, cannabis en xtc onder leerlingen van de 5^e en 6^e klas van havo en vwo in Amsterdam en Nederland [10, Extra dataset, persoonlijke communicatie S. van Dorsselaer, Trimbos-Instituut, 19-9-2016] in 2015/2016 (gewogen percentages en 95 %-betrouwbaarheidsintervallen)

		Amsterdam		Nederland
Alcohol	ooit	%	76,0	82,6
		95 %-BI	73,8–78,1	74,8–88,3
	actueel ^a	%	60,1	64,8
		95 %-BI	57,5–62,8	56,8–72,1
	binge- drinken ^b	%	45,4	47,3
95 %-BI		42,6–48,2	39,8–54,8	
Cannabis	ooit	%	51,1	27,6*
		95 %-BI	48,3–53,9	22,1–34,0
	actueel ^a	%	23,8	14,5*
95 %-BI		21,3–26,5	10,9–19,2	
Xtc	ooit	%	14,7	4,3*
		95 %-BI	12,7–16,9	2,7–6,9
	actueel ^a	%	3,8	1,7*
		95 %-BI	2,8–5,1	0,8–3,4

* $p < 0,05$

95 %-BI/95 %-betrouwbaarheidsinterval

^aactueel: laatste vier weken

^bbinge-drinken: in de laatste vier weken op één gelegenheid minimaal vijf glazen alcohol gedronken

en meisjes of naar leeftijd, maar wel tussen herkomstgroepen met het hoogste middelengebruik onder leerlingen van Nederlandse of overige westerse herkomst en het laagste gebruik onder leerlingen van Turkse en Marokkaanse herkomst. Amsterdamse leerlingen gebruiken vaker cannabis en xtc dan leeftijdsgenoten elders in het land, echter het alcoholgebruik in Amsterdam verschilt niet van het landelijke cijfer [8]. Als we de huidige cijfers vergelijken met een onderzoek naar middelengebruik bij 16- tot 18-jarige studenten aan het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) in Amsterdam blijkt dat het alcoholgebruik vrijwel gelijk ligt [11]. Dit geldt zowel voor ooit-gebruik, het gebruik in de laatste 4 weken als binge-drinken. Ook het gebruik van xtc is vergelijkbaar met het cijfer onder mbo-studenten. Het ooit-gebruik van cannabis, amfetamine en lachgas is onder leerlingen van 5 en 6 havo/vwo hoger dan onder mbo-studenten, maar het gebruik in de laatste maand is vrijwel gelijk onder beide groepen. Het gebruik van cocaïne en GHB is in beide groepen laag. In ons onderzoek lijkt het alcohol- en cannabisgebruik onder 19- en 20-jarige havo- en vwo-scholieren lager te liggen dan onder 16- tot 18-jarigen. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het grote aandeel leerlingen van niet-westerse herkomst (58 %) in deze oudste leeftijdsgroep. Vanwege het kleine aantal 19- en 20-jarigen in de onderzoekspopulatie kunnen hier geen harde conclusies aan verbonden worden.

De cijfers laten zien dat preventie van alcohol- en drugsgebruik gericht op Amsterdamse scholieren van

16 jaar en ouder meer aandacht verdient. Ondanks het verbod op de verkoop van alcohol en cannabis aan minderjarigen is het gebruik van deze middelen onder 16- en 17-jarige scholieren in Amsterdam aanzienlijk. De nieuwe leeftijdsgrens is op 1-1-2014 ingegaan. Alleen de kleine groep 19- en 20-jarigen uit onze onderzoekspopulatie mochten toen ze 16 jaar waren alcohol kopen of bij zich hebben. Dit heeft niet of nauwelijks invloed gehad op de resultaten, want juist in deze leeftijdsgroep lijkt het middelengebruik het laagst.

De aanleiding voor dit onderzoek was onder andere het signaal over een toename in xtc-gebruik onder jongeren. De cijfers laten zien dat een klein deel van de leerlingen van klas 5 en 6 van havo en vwo in Amsterdam xtc gebruikt. Ook gebruikt een deel van de scholieren in Amsterdam andere drugs, zoals amfetamine en lachgas. Een overzichtsstudie van het Nederlands Jeugd Instituut geeft aan dat het doorvoeren van prijsverhogingen voor alcohol en het stellen van leeftijdsgrenzen bij de verkoop van genotmiddelen het middelengebruik kan verminderen [12]. De handhaving van de leeftijdsgrens voor alcoholverkoop is de laatste jaren verbeterd, maar de naleving is laag en er is ruimte voor verbetering [13]. Ook ouders van jongeren van 16 jaar of ouder kunnen een belangrijke rol spelen bij de preventie van alcohol- en drugsgebruik. Meer aandacht is nodig voor het adviseren van deze ouders over hoe zij in de opvoeding aandacht kunnen besteden aan middelengebruik, zowel aan het bespreekbaar maken hiervan als aan het stellen van grenzen. In het preventiebeleid gericht op de jeugd moet rekening gehouden worden met mogelijke ongewenste neveneffecten van voorlichting aan niet-gebruikers. Zo kan voorlichting over drugs niet-gebruikende jongeren nieuwsgierig maken of impliciet de boodschap geven dat drugsgebruik blijkbaar normaal is [12]. Bij het ontwikkelen van schoolinterventies voor deze leeftijdsgroep is het daarom van belang rekening te houden met de ontwikkelingsleeftijd van jeugdigen en de fase van gebruik waarin zij zich bevinden [14].

Ons onderzoek kent enkele beperkingen. Allereerst gaat het om zelfgerapporteerde gegevens, die zowel kunnen leiden tot een over- als onderschatting van het middelengebruik. Een onderzoeksassistent heeft het onderzoek in de klas begeleid, de tafels in de klas werden los van elkaar gezet en vaak was ook een docent aanwezig tijdens de afname. Dat verkleinde de kans op leerlingen die elkaars antwoorden beïnvloeden. Verder is het gebruik van xtc in de laatste 4 weken mogelijk onderschat, omdat het onderzoek plaatsvond in de winter, terwijl xtc vaak op festivals in de zomermaanden wordt gebruikt. Het gebruik van amfetamine is mogelijk juist overschat. Adhd-medicatie zoals methylfenidaat, is een amfetamine, dus leerlingen die dit op voorschrift van een arts gebruiken, hebben dit mogelijk op de vragenlijst aangegeven.

Het onderzoek laat zien dat het gebruik van alcohol en drugs onder 16- tot en met 18-jarigen in Amsterdam ondanks de aangescherpte wetgeving hoog is. Er is de afgelopen jaren veel energie gestoken in preventie van middelengebruik onder de jongste groepen adolescenten. Meer aandacht voor de groep van 16 jaar of ouder, met name voor jongeren met een Nederlandse of overige westerse culturele achtergrond, is nu de uitdaging. GGD Amsterdam en Jellinek Preventie gaan hiermee de komende tijd aan de slag.

Dankbetuiging We willen Daan Uitenbroek van de GGD Amsterdam bedanken voor zijn statistische adviezen bij het opzetten van het onderzoek en bij het analyseren van de onderzoeksgegevens. Verder dank aan Saskia van Dorsselaer van het Trimbos-instituut voor het aanleveren van landelijke vergelijkingscijfers. Ten slotte willen we natuurlijk de deelnemende scholen, leerlingen en onderzoeksassistenten hartelijk bedanken voor hun medewerking aan het onderzoek.

Literatuur

1. Boelema S, Bogt T ter, Eijnden R van der, Verdurmen J. Fysieke, functionele en gedragsmatige effecten van alcoholgebruik op de ontwikkeling van 16–18 jarigen. Utrecht: Universiteit Utrecht/Trimbos-instituut; 2009.
2. Niesink R, Laar M van. THC, CBD en gezondheidseffecten van wiet en hasj: recente inzichten. Utrecht: Trimbos-instituut; 2012.
3. Goossens FX, Hasselt NE van. Strategische Verkenning Uitgaansdrugs 2015. Denkrichtingen voor de preventie van (gezondheidsschade door) het gebruik van uitgaansdrugs onder jongeren en jongvolwassenen. Utrecht: Trimbos-instituut; 2015.
4. Gemeente Amsterdam. Beleidsbrief preventie genotmiddelenbeleid ten aanzien van het gebruik van uitgaansdrugs, hallucinogenen en roesmiddelen. Amsterdam: Gemeente Amsterdam; 2013.
5. Dijk T van, Buster M, Osté J. Gebruik van cannabis en harddrugs, Amsterdamse Gezondheidsmonitor 2012. Amsterdam: GGD Amsterdam; 2014.
6. Rijksoverheid. 2017. www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/alcohol/inhoud/jongeren-en-alcohol. Geraadpleegd op: 6 mrt 2017.
7. Rijksoverheid. 2017. www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/drugs/inhoud/gedoogbeleid-softdrugs-en-coffeeshops. Geraadpleegd op: 6 mrt 2017.
8. Dorsselaer S van, Tuithof M, Verdurmen J, Spit M, Laar M van, Monshouwer K. Jeugd en riskant gedrag 2015. Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren. Utrecht: Trimbos-instituut; 2016.
9. Centraal Bureau voor de Statistiek. 2016. <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=80040ned&D1=0-52,95-103&D2=a&D3=0-6&D4=0&D5=a&D6=0,2&D7=l&HDR=G1,G3,G4,G5,G6,G2&STB=T&VW=T>. Geraadpleegd op: 30 mei 2016.
10. Dorsselaer S van, Tuithof M, Verdurmen J, Spit M, Laar M van, Monshouwer K. Jeugd en riskant gedrag 2015. Utrecht: Trimbos-instituut; 2016. [Extra dataset, persoonlijke communicatie S. van Dorsselaer, Trimbos-Instituut, 19-9-2016].
11. Nabben T, Luijk SJ, Benschop A, Korf DJ. Antenne 2016. Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers. Amsterdam: Rozenberg Publishers; 2017.
12. Zoom M. Wat werkt bij middelengebruik? Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut; 2012.
13. Roodbeen R, Schelleman-Offermans K. Alcohol- & tabaksverkoop aan jongeren 2016: Landelijke naleving van de leeftijdsgrens van 18 jaar voor de Drank- en Horecawet en Tabakswet. Nijmegen: Nuchter; 2016.
14. Onrust SA, Otten R, Lammers J, Smit F. School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: what works for whom? Systematic review and meta-regression analysis. Clin Psychol Rev. 2016;44:45–59.

H. Dijkshoorn, onderzoeker

W. Schilthuis, adviseur Gezondheid en Leefstijl

N. van der Spek, senior preventiewerker

M.E. van der Wal, hoofd team Jeugd